

„Po wymazanej stronie Alp”

Pomimo iż prawa polityczne są w Słowenii w większości respektowane, inne fundamentalne prawa wciąż pozostają łamane. Nierówności w przychodach rosną wraz z rozprzestrzenianiem się biedy w najbardziej zagrożonych demograficznie grupach – wśród osób starszych i ludzi młodych, szczególnie dzieci. Dyskryminacja Romów na rynku pracy stanowi nadal powszechną praktykę. Dane statystyczne i inne źródła informacji, które by tego dowodziły, są poddawane manipulacji oraz ukrywane. Mimo iż Konstytucja zabrania nakłaniania do przemocy na tle etnicznym, mowa nienawiści jest obecna w mediach i na blogach, a żadne kroki nie zostały podjęte, by temu zaradzić.

HUMANITAS Društvo za človekove pravice
in človeku prijazne dejavnosti
– Society for Human Rights and Supportive Action

Manca Poglajen
Rene Suša

Rządowe Biuro Statystyczne¹ podaje, że w 2004 roku, około 12% populacji żyło poniżej granicy ubóstwa określanej jako 5,278 Euro (bez pomocy społecznej i rodzinnych przychodów ilość ludzi żyjących w biedzie wzrosłaby do 25%). Dane ujawniły również szereg demograficznych niesprawiedliwości: odsetek ubóstwa był najwyższy wśród bezrobotnych (25%), kobiet na emeryturze (21%) i w innych nieaktywnych ekonomicznie grupach. Nawet w grupie osób samozatrudnionych znajduje się wielu takich ludzi (13%). Już rok później wskaźniki te znacznie wzrosły wynosząc kolejno - 33% wśród bezrobotnych, 25% wśród kobiet na emeryturze i 18% w grupie samozatrudnionych. Rząd nie opublikował nowszych danych.

Dane z 2005 roku pokazują, że bieda wśród starszych i dzieci wzrosła przez ostatnie 10 lat. W rodzinach, w których oboje rodziców pozostają bezrobotni, odsetek wzrósł z 54% w 2004 roku do 59% w 2005 roku. Nawet wśród par bezrobotnych bez dzieci było to 31%.

Organizacje pozarządowe pracujące z grupami marginalizowanymi i Rzecznik Praw Człowieka potępili społeczną dyskryminację, która prowadzi do rosnącego odsetka biednych i bezdomnych wśród osób starszych, chorych, Romów, matek z małymi dziećmi, a także ludzi żyjących na granicy ubóstwa.

Reforma podatków i inflacja

W latach 2005 – 2006 rząd przeprowadził szereg reform by uprościć system podatkowy i zwiększyć wzrost ekonomiczny. Po wstępnej analizie i debacie publicznej zmniejszono progi podatkowe z pięciu, w granicach od 16% do 50%, do tylko trzech - wahających się od 16% do 41%. Niektórzy czelwi ekonomiści ostrzegali, że reformy są zbyt wąskie i mogą spowodować inflację. Mieli rację. Ceny pomiędzy lutym 2007 a lutym 2008 wzrosły o 6,4%, podczas gdy w poprzednim roku różnica ta wynosiła 2,4%. Koszt energii i podstawowych produktów (produkty mleczne, mąka, olej i świeże owoce) poszybowały w górę aż o 25 - 30%. Mimo iż reforma podatków

nie była jedyną przyczyną, całkowity wzrost cen był największy odskąd Słowenia zaczęła wypełniać kryteria z Maastricht. Tak drastyczny wzrost cen podstawowych produktów uderza w fundamentalne prawa osób z nizin ekonomicznych, gdyż blokuje ich dostęp do zdrowego i odżywczego jedzenia.

Prawa bezrobotnych i pracowników

Pomimo iż rząd zapewnił dopłaty dla pracodawców zatrudniających ludzi cierpiących z powodu bezrobocia od dłuższego czasu (290 grantów, w sumie 1,6 miliona Euro dostępne między 2007 a 2008²), inicjatywy te są niewystarczające i nie likwidują podstawowej przyczyny długoterminowego bezrobocia. Rząd podniósł wiek emerytalny do 62 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. Bardzo prawdopodobne, że będzie on jeszcze bardziej podniesiony, ale nie rozwiąże to kluczowych problemów starzenia się społeczeństwa i bezrobocia wśród młodych ludzi. Nawet wśród ludzi posiadających pracę wielu jest niezadowolonych. Konflikt z prywatnymi pracodawcami i rządem nasilił się w ciągu ostatnich dwóch lat powodując wielkie demonstracje pracownicze w listopadzie 2005 i 2007. Kolejne strajki są zaplanowane na 2008.

Przemilczanie statystyk dotyczących bezrobocia

W latach 2006 – 2007 oficjalne statystyki ukazywały gwałtowny spadek bezrobocia z 91889 (10,2% pracującego ogółu) w 2005 roku do 85836 (8,6%) w 2006 roku i tylko 72573 (7,7%) w maju 2007.³ Niemniej jednak, tenże spadek statystyczny w niewielkim stopniu odzwierciedla wzrost liczby osób tracących status bezrobotnych, jak ukazuje Urša Marn.⁴ W sumie 22617 osób straciło ten status w 2005 roku, a w 2006 roku kolejne 29717 – wzrost o 30% w ciągu roku. W ciągu dwóch lat 33849 osób usunięto z list za niespełnianie wymogów statusu bezrobotnych (18811 w samym 2006 roku), 73% z powodu nie zgłaszania się do placówek, a 11% za odmowę wykonywania oferowanej pracy – przeważnie z powodu tego, że była ona poniżej ich kwalifikacji.

Wyłączenie dziesiątek tysięcy ludzi z listy bezrobotnych przyczyniło się do wzrostu biedy oraz związanych z nią problemów, gdyż wiele z tych osób i ich rodziny pozostawało zależnych od pomocy społecznej z urzędu pracy.

Imigranci

Groźby cofnięcia pozwolenia na pracę kierowane do cudzoziemców, którzy odmawiają przyjęcia pracy znacznie poniżej ich kwalifikacji zawodowych, stanowią ujmę dla godności jednostki. Do dzisiaj nie rozwiązano problemu cudzoziemców wykluczonych 16 lat temu ze słoweńskiego rejestru rezydentów (tak zwane „wymazanie”), co pozostaje fundamentalnym naruszeniem praw człowieka. Przynajmniej 18305 osób straciło swój status w lutym 1992 roku. Około 1000 z nich żyje w zawieszaniu, bez jakiegokolwiek statusu.

„Wymazani” to osoby z republik byłej Jugosławii (głównie nie-Słoweńcy lub osoby o mieszanym pochodzeniu, w tym wielu członków romskiej społeczności), którzy żyli w Słowenii i nie aplikowali lub odmówiono im słoweńskiego obywatelstwa po tym, jak kraj ogłosił niepodległość. W rezultacie stali się obcokrajowcami lub osobami bez państwa, nielegalnie rezydującymi w Słowenii, tracąc przez to pracę, mieszkanie, ubezpieczenie społeczne itp. W niektórych przypadkach „wymazaniu” towarzyszyło fizyczne zniszczenie dokumentów tożsamości i innych dokumentów związanych z taką osobą.⁵ W lipcu 2005 roku, w obserwacjach Komitetu ONZ ds. Praw Człowieka znalazł się punkt, który stwierdza, że pomimo podjęcia przez rząd pewnych działań w kierunku rozwiązania tej sprawy, Komitet nadal wyraża swoje zaniepokojenie tą sytuacją.

W 1999 roku słoweński Sąd Konstytucyjny orzekł, że „wymazanie”, spowodowane błędami w prawie regulującym sytuację obywateli z republik byłej Jugosławii, którzy byli rezydentami Słowenii, narusza prawo o równym traktowaniu. Stan prawny obywateli byłych republik jugosłowiańskich był bowiem inny niż obcokrajowców sprzed 1991 roku, którzy automatycznie otrzymywali prawo stałego pobytu w Słowenii. Od czasu kiedy Sąd Konstytucyjny uchwalił swój wyrok, nie stworzono jeszcze prawa

¹ Employment Service of Slovenia: Labour Force Data. Luty 2008.

² Employment Service of Slovenia: Javno povabilo delodajalcem za izvedbo projektov Usposabljanja na delovnem mestu za leto 2007/2008. Grudzień 2007.

³ Employment Service of Slovenia: Labour Force Data. Luty 2008.

⁴ Urša Marn: Krivičen izbris. Kako je Janševa vlada umetno zmanjšala brezposelnost. Mladina, Czerwiec 2007.

⁵ Neža Kogovšek, Roberto Pignoni: Erased people of Slovenia: Peace institute Report on Discriminatory Practices in Slovenia concerning Legal Status of Citizens of Other Republics of Yugoslavia, Czerwiec 2007.

regulującego tę sytuację. Osoby dotknięte „wymazaniem” nie mają dostępu do żadnej formy kompensacji. W niedawnym raporcie⁶ słoński Rzecznik Praw Człowieka podkreślił, że decyzja sądu powinna być respektowana, a kwestia statusu rozwiązana. Rząd wciąż odwleka rozwiązanie tej sprawy i nie zajmuje się tym problemem, co jest poważną porażką we wdrażaniu praw zawartych w Międzynarodowym Pakcie Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (ICESCR), szczególnie prawa do pracy, ubezpieczenia społecznego, zdrowia i edukacji.

Romowie

Romowie są jedną z trzech grup etnicznych wspomnianych w słońskiej Konstytucji, która przewiduje specjalne prawo regulujące sytuację tych mniejszości. Póki co, to prawo nie zostało stworzone, a specyficzne problemy (np. w zakresie edukacji) są rozwiązywane w ramach lokalnych regulacji. Dwa niżej wymienione przykłady, związane z Romami, ukazują dyskryminację i nietolerancję, z jaką styka się ta grupa w południowo-wschodniej Słowenii (Dolenjska). Podczas roku szkolnego 2004–2005 jedna ze szkół podstawowych w Dolensku stworzyła specjalną klasę dla dzieci romskich. Rodzice nie-romskich dzieci zaprotestowali, twierdząc, że liczba Romów w szkole jest „zbyt wysoka”. Drugi przypadek dotyczy rodziny Strojjan, która musiała wynieść się z domu w wiosce Ambrus, gdyż tłum miejscowych obywateli domagał się ich wyprowadzki, rzekomo z powodu nieprzestrzegania przez nich prawa. By chronić swoje życie i zapobiec przemocy, byli oni przenoszeni ze swojego domu rodzinnego w kolejnych kilka miejsc. W końcu dostali dom na obrzeżach Ljubljany w zamian za ich nieruchomości w Ambrus.

Mowa nienawiści

Na spotkaniu w Ljubljanie w styczniu 2008 roku z Wysokim Komisarzem ONZ ds. Praw Człowieka – Louise Arbour, organizację pozarządową zwróciły uwagę na problem mowy nienawiści, pojawiającej się coraz częściej w słońskich mediach (np. sprawa rodziny Strojjanów była relacjonowana na podstawie zasłyszanych wiadomości i domysłów, bez rzetelnego krytycznego spojrzenia) i internecie (forum, chat-roomy). Mowa nienawiści jest wymieniona w grupy takie jak homoseksualiści, Romowie i inne nie-słońskie grupy etniczne (głównie ludzie, których przodkowie pochodzą z byłej Jugosławii) oraz obcokrajowcy. Mimo iż Konstytucja (artykuł 63) zakazuje nakłaniania do nietolerancji i dyskryminacji, nie było przedsięwziętych znaczących działań prawnych w kierunku zlikwidowania tego procederu.⁷

Osoby poszukujące azylu

Większość z 18251 obcokrajowców, którzy wyemigrowali do Słowenii w 2006 roku, pochodzi z Bośni i Hercegowiny oraz Serbii i Czarnogóry. Słowenia wykazuje jeden z najniższych wskaźników nadawania statusu uchodźcy w Europie (jedynie jedna osoba poszukująca azylu uzyskała status uchodźcy w 2006 roku, a dwie w 2007). Przyjęcie w styczniu 2008 Uchwały o Ochronie

Międzynarodowej powoduje, że względem Słowenii powstały wątpliwości dotyczące przestrzegania praw człowieka. Mimo iż słońskie rozwiązania prawne w kwestii azylu nie odbiegają od norm UE, to ustawa ta zmienia wszystkie unijne dyrektywy o azylu. Przede wszystkim, zmiana dotyczy ograniczenia dostępu do postępowania związanego z udzielaniem azylu i przyspieszonymi procedurami oraz możliwością przeprowadzania ich bez osobistego wywiadu. Nawet najbardziej podstawowe prawa człowieka są zagrożone z powodu możliwości długiego trzymania ludzi w areszcie i braku pomocy prawnej w pierwszych etapach procedury. Na pewnym etapie nowych procedur apelacja nie ma mocy zawieszania procesu. Dlatego nawet jeżeli sprawa nie została rozstrzygnięta, osoba względem której się ona toczy, może zostać deportowana do innego kraju, gdzie jej życie lub wolność może być zagrożona. Co więcej, prawo przewiduje szeroko zakrojone przetrzymywanie w areszcie osób poszukujących azylu, bez wyjątkowego traktowania osób ze specjalnymi potrzebami, jak rodziny z dziećmi.⁸

Regulacje prawne dotyczące zdrowia psychicznego

Podczas spotkania z panią Arbour organizacje pozarządowe podkreślały potrzebę poprawy prawa dotyczącego zdrowia psychicznego (leczenie w instytucjach psychiatrycznych, potrzeba „mobilnych” usług psychiatrycznych, potrzeba przesunięcia skoncentrowania na „chorobach psychicznych” w kierunku podjęcia problematyki zdrowia psychicznego). Raport Rzecznika Praw Człowieka z lutego 2007 wymienia dokładnie te same kwestie. Zaburzenia i choroby psychiczne nadal powodują silną stygmatyzację, a co więcej, nie są sprawnie leczone. Powodem jest brak odpowiedniego finansowania opieki lekarskiej oraz brak odpowiednich lekarstw. Również w tym przypadku najbiedniejsi płacą najwyższą cenę.

Oficjalna pomoc rozwojowa

Według oficjalnych statystyk, słońska Oficjalna Pomoc Rozwojowa (ODA) wynosi 35 milionów Euro czyli 0,12% PKB. 60% ODA, czyli 21 milionów Euro, zostało przekazanych w ramach pomocy wielostronnej, a 14,8 miliona zostało przekazane budżetowi UE. Około 11 milionów Euro zostało przekazanych w ramach współpracy dwustronnej, z czego 83% dla republik byłej Jugosławii i innych krajów Europy wschodniej, takich jak Serbia, która otrzymała najwięcej pieniędzy. Według eksperta Robina Dewa, przynajmniej 20% ODA nie jest odpowiedniej jakości, gdyż administracja, stypendia dla studentów z innych krajów, świadczenia dla poszukujących azylu i imigrantów są również w nią wliczone. Najbardziej kontrowersyjne jest wliczenie kosztów treningu żołnierzy w Iraku, a także opłat członkowskich w organizacjach takich jak OECD. Prawdziwa wielkość pomocy słońskiej jest zdecydowanie niższa niż ta oficjalna.⁹

Literatura cytowana

- Bogomir Kovač: Kukavičje jajce. Bolje manj sprememb kot slabo reformiranje davčnega sistema. Mladina, September 2006.
- Employment Service of Slovenia: Labour Force Data. February 2008.
- Employment Service of Slovenia: Javno povabilo delodajalcem za izvedbo projektov Usposabljanja na delovnem mestu za leto 2007/2008. December 2007.
- European Commission against Racism and Intolerance: Third report on Slovenia, June 2006 (available from February 2007 on).
- Meeting with UN High Commissioner for Human Rights Louise Arbour, January 2008, private Humanitas minutes.
- Ministry of Foreign Affairs: Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination: Slovenia's 6th and 7th periodic report – Draft, January 2008.
- Neža Kogovšek, Roberto Pignoni: Erased people of Slovenia: Peace institute Report on Discriminatory Practices in Slovenia concerning Legal Status of Citizens of Other Republics of Yugoslavia, June 2007.
- Peace Institute: Human rights resource point. An information source on human rights in Slovenia during Slovenian EU Presidency 2008. February 2008.
- Robin Dewa: Preliminary data from Slovene ODA analysis. March 2008, personal communication.
- Slovene Ombudsman of Human Rights: 2006 Report, July 2007.
- Statistical Office of the Republic of Slovenia: Labour Force Survey results. February 2008.
- Statistical Office of the Republic of Slovenia: Statistični letopis 2005.
- Urša Marn: Krivičen izbris. Kako je Janševa vlada umetno zmanjšala brezposelnost. Mladina, June 2007.

⁶ Słoński Rzecznik Praw Człowieka: Raport z lipca 2007.

⁷ Spotkanie z Louise Arbour, Styczeń 2008

⁸ Peace Institute: Human rights resource point. An information source on human rights in Slovenia during Slovenian EU Presidency 2008. Luty 2008.

⁹ Robin Dewa: Preliminary data from Slovene ODA analysis. Marzec 2008, personal communication.